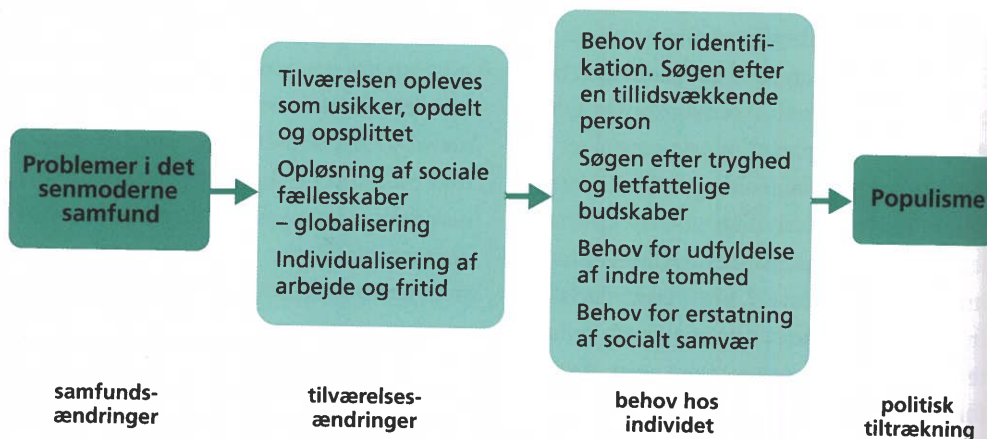

Figur 5.3 Populismens tiltrækningskraft på borgerne i det senmoderne samfund

Note: Figuren er udarbejdet af Jacob Graves Sørensen i "Ideologi og politik" af Hans Lystrup, Systime 1989.

at udvikle og udnytte systemet til at berige sig på det sande folks bekostning.

Populismen fremfører, at den vil gøre op med eliterne og deres kulturelle, politiske, sociale og økonomiske systemer, som anklages for at være opfundet til at begrænse det sande folks muligheder. Den *højreorienterede populisme* vil gøre op med hele forestillingen om pluralisme og mangfoldighed, og særligt skal der sættes en stopper for indvandringen, der truer sammenhængskraften og det rigtige folks muligheder for at opleve fremgang inden for det nationale fællesskab. Den *venstreorienterede populisme* vil gøre op med den eksisterende økonomiske tænkning ved at rive de eksisterende samfundsstrukturer ned. Blandt andet udtalte den franske venstreorienterede præsidentkandidat Mélenchon, at han krævede, at de borgere, der tjente mere end tre millioner om året, skulle betale 100 % i skat af hver krone, de tjente mere end de tre millioner. Populismen sætter spørgsmålstegn ved de politi-

ske diskussioner, fordi den så at sige kræver det hele og nægter at indgå kompromiser. For når man repræsenterer det sande folk, så må de politiske forslag, man fremsætter, nødvendigvis være i overensstemmelse med folkets vilje, hvorfor de blot skal gennemføres. Populisternes fremvækst har været tydelig i 2010'erne med politisk fremgang til eksempelvis Donald Trump i USA, Marine Le Pen i Frankrig, Nigel Farage fra UKIP i England, Geert Wilders i Holland osv.

5.3 Partier og ideologier

I tekstboks 5.2 fremgår det af *Molins model* (figur 5.7), at de politiske partier tager hensyn til ideologifaktoren, opinionsfaktoren, den parlamentariske faktor og personfaktoren, når de vælger standpunkter.

Se partifilmene om ideologier på luksamfundetop.dk

Figur 5.4 Danske politiske partiers placering på den fordelingspolitiske venstre-højre-akse

I den såkaldte *adfærdstrekant* (figur 5.8) kan man endvidere se, at de forskellige partier vægter faktorerne på forskellig måde. Partiernes ideologifaktor indeholder sjældent en af de tre klassiske ideologier i rendyrket form – der er snarere tale om en af de ideologi-forgreninger, som vi omtalte i sidste afsnit. Til at give et indtryk af partiernes ideologiske placeringer anvendes traditionelt en **fordelingspolitisk** venstre-højre-akse, hvor den venstre pol står for økonomisk lighed og en stærk statsmagt, mens den højre pol udtrykker ønsket om økonomisk frihed og en begrænset statsmagt. Se figur 5.4.

Den fordelingspolitiske venstre-højre-akse sonderer mellem forskellige holdninger til økonomisk lighed. Hvis man er **venstreorienteret**, så hører man til **rød blok**, og så er man traditionelt tilhænger af en høj grad af social lighed, høj grad af omfordeling af samfundets ressourcer via skatterne og en stor velfærdsstat. Venstreorienterede er altså præget af ideologierne socialisme og socialdemokratisme. Hvis man derimod er liberalistisk orienteret og ønsker en høj grad af økonomisk frihed, lave skatter og frie økonomiske valg, hvilket indebærer en begrænset statsmagt, så

er man **højreorienteret** og tilhører traditionelt **blå blok**. I de udviklede lande gælder det imidlertid generelt, at borgerne i højere og højere grad får opfyldt deres grundlæggende materielle behov, så det er ikke længere alene på den fordelingspolitiske akse i figur 5.4, at partiernes kamp om stemmer foregår. Nye og mere ikke-materielle spørgsmål fylder på den politiske dagsorden – dem kalder vi for **nypolitik** eller **værdipolitik**. Det kan for eksempel være spørgsmål om indvandring, ny teknologi, globalisering og kriminalitet.

En nyere strømning er **issue-voting**, der betyder, at vælgeren sætter sit kryds på baggrund af enkeltsager. Vælgeren kigger for eksempel på de politiske partiers forskellige holdninger til det eller de spørgsmål, som er afgørende for vælgeren. Det kan være, at indvandring, skat, kriminalitet eller klima står øverst på vælgerens dagsorden, hvorfor han eller hun sætter krydset ved det parti og den politiker, man er mest enig med i præcis denne enkeltsag (issue). Dansk Folkepartis konsekvente og tydelige holdning til indvandrere kan for eksempel ses som en afgørende forklaring på, at partiets andel af

Tekstboks 5.1

Rød og blå blok – hverdagsforskelle i de politiske holdninger

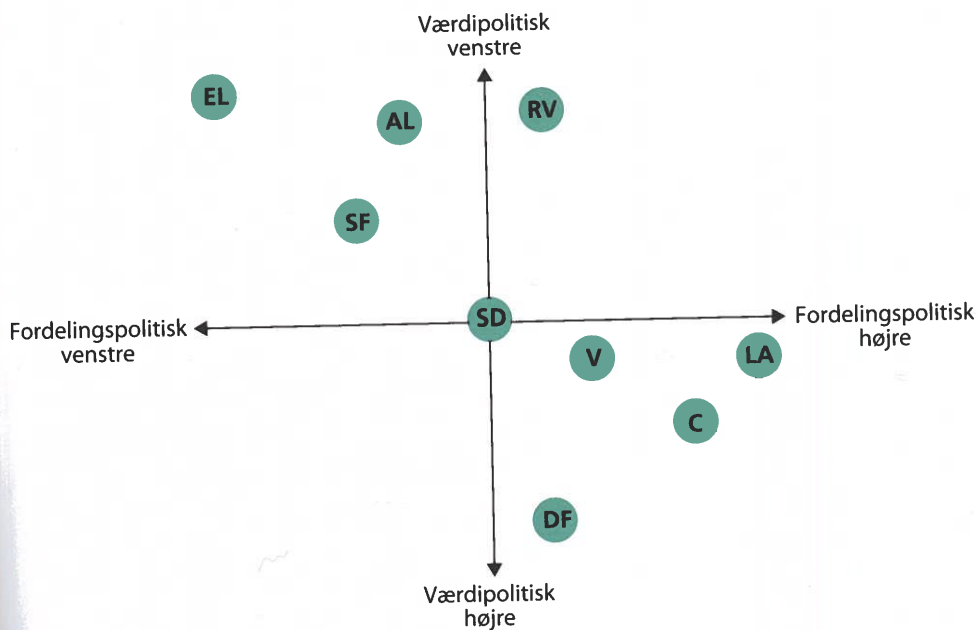
I daglig tale inddeles de politiske partier i henholdsvis rød blok og blå blok. Det er en noget forsimplet opdeling, men den giver et overblik over, hvordan de politiske partier adskiller sig fra hinanden både fordelingspolitisk og værdipolitisk. Partierne,

som oftest kategoriseres som rød blok, og partierne som oftest kategoriseres som blå blok, er dog uenige på en række politiske områder. Herunder har vi forsøgt at belyse, hvordan partierne i blå og rød blok forholder sig til nogle politiske områder.

Område	Rød blok	Blå blok
Politiske partier	Socialdemokratiet, SF, Alternativet, Enhedslisten og Radikale Venstre	Venstre, Liberal Alliance, Dansk Folkeparti og Konservative Folkeparti
Økonomi	Ikke helt enighed om økonomien. Skyldes primært Radikale Venstre, som er tilhængere af at hæve pensionsalderen og indføre økonomiske reformer som i perioden 2011-2015. Partiets syn på økonomien følger mere blå blok.	Relativt stor enighed om økonomien, dog stritter Dansk Folkeparti voldsomt imod reduceringer i de offentlige budgetter. Partiets syn på de offentlige budgetter og værdien af universelle velfærdsydelse følger mere rød blok.
Klima	Her står de fem partier meget tæt sammen om, at klimaet og miljøet skal prioriteres meget højt.	Ikke fuldstændig enighed om klima- og miljøpolitikken. Skyldes blandt andet de konservative, som gerne ser en mere grøn borgerlig politik.
Udlændinge	Voldsom uenighed mellem Socialdemokratiet og de fire øvrige partier. Socialdemokratiet er blevet stærke tilhængere af stramninger på udlændingeområdet, hvor de lægger sig tæt op ad blå blok.	Ganske stor enighed, dog kan der nogle gange være kritik af Dansk Folkepartis tendens til at gøre udlændingespørgsmålet til det altafgørende politikområde i Danmark.
Retspolitik	Enighed om, at prioritere forebyggende indsats mod kriminalitet. Socialdemokratiet er i de senere år blevet tilhængere af en strammere kurs, men vægter fortsat den forebyggende indsats højt.	Enighed om, at retspolitikken skal være retfærdig, men hård.
Socialpolitik	Enighed om, at ulighed skal bekæmpes, men ikke enighed om med hvilke midler.	Enighed om, at ulighed ikke kan eller skal afskaffes, men Dansk Folkeparti er tilbageholdende med reformer, der kan øge uligheden i Danmark.

Note: Rød bloks politiske holdninger til de fem politiske områder er inspireret af "5 røde nøgleområder" af Cecilie L. Kristiansen og Emil A. Mosekjær, Politiken 12. maj 2017.

Figur 5.5 Partierne placeret efter gammel og ny politik

Kilde: Figuren er inspireret af Jørgen Goul Andersens oprindelige model.

stemmerne er vokset op gennem 2000'erne og 2010'erne.

Kigger vi på den værdipolitiske akse, som er afbildet i figur 5.5, så finder vi øverst i figuren det, vi kalder det *værdipolitiske venstre*. Her finder vi holdninger som mildere tilgang til kriminelle og straf, mere åbenhed over for fremmede kulturer, som indvandrere og flygtninge bringer med sig. Nederst finder vi det *værdipolitiske højre*. Her vil findes holdninger som hårdere politik over for kriminelle samt udpræget modstand mod øget indvandring og fremmede kulturer. Meget tyder på, at både fordelingspolitiske og værdipolitiske emner betyder meget for såvel politikerne som vælgerne.

I tekstboks 5.2 præsenterer vi foruden Molins model to yderligere modeller, der

kan bruges til dels at undersøge og forklare, hvorfor politiske partier har valgt deres standpunkter, dels at forudsige partiernes adfærd. Anthony **Downs' model** har især været relevant, når man skulle undersøge amerikanske partiers adfærd, mens den har haft lidt vanskeligere ved at forklare danske forhold. Den lidt mere komplicerede **Molins model** kan bruges til at forklare blandt andet danske partiers standpunkter. På baggrund af Molins model kan man placere de politiske partier i forhold til hinanden (se figur 5.8) ud fra den vægtning af modellens faktorer, de pågældende partier har. Men der sker løbende ændringer i partiernes placeringer, og tendensen i det sidste årti har været, at partierne generelt er blevet mere populistiske.

Tekstboks 5.2

Hvordan forklarer man de politiske partiers adfærd?

Downs' model i figur 5.6 nedenfor er den klassiske model til forklaring af de amerikanske partiers adfærd. Downs' udgangspunkt er, at alle mennesker er rationelle og egoistiske, dvs. at alle er bevidste om, hvordan man mest effektivt sikrer sine egne politiske og økonomiske interesser. Et partis hovedmål er ifølge Downs at få så mange stemmer som muligt ved valg, så partiet kan få mest mulig indflydelse i samfundet. Derfor udformer partierne ideologiske profiler og standpunkter, som de forventer, at vælgerne vil tage godt imod.

Vælgerne er på den anden side først og fremmest interesserede i at sikre sig mest mulig velstand. På valgdagen stemmer de derfor på det parti, som de forventer bedst kan opfylde denne målsætning.

Downs' model indebærer, at partierne ikke tager det så tungt med ideologierne. Man skifter ideologisk profil og standpunkter, alt efter hvilken retning man vurderer, vælgerne bevæger sig imod. **Stemme-maksimering** er det centrale. Partier med en sådan adfærd kalder man ofte for *populistiske partier*.

Figur 5.6 Downs' model

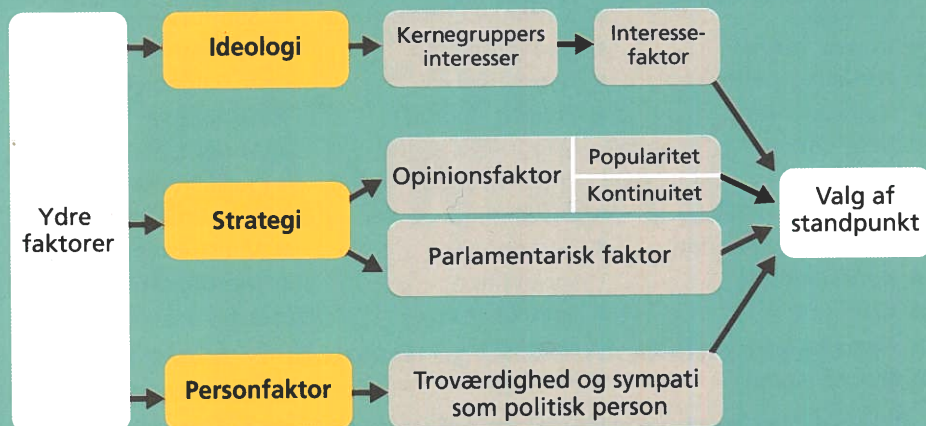
Til analyse af europæiske politiske partiers adfærd har mange politologer ment, at Downs' model er for simpel. Derfor har man i stedet ofte anvendt svenskeren Molins model (figur 5.7). Ifølge Molin har et parti to hovedmål: at medvirke til, at der bliver truffet nogle bestemte beslutninger, og at opnå regeringsmagten.

Molin mener derfor, at partiers valg af standpunkter skal forklares ud fra en interessefaktor, en strategisk faktor og en personfaktor. Interessefaktoren indebærer, at et parti i dets politiske ideologi udtrykker de interesser, som partiets kernevælgere

formodes at have. Ud fra denne faktor kan man klarlægge, hvilke beslutninger et parti vil søge at få gennemført. Den strategiske faktor indeholder flere underfaktorer, som et parti skal tage hensyn til.

For det første må et parti naturligvis overveje vælgernes mulige reaktioner, dvs. opinionsfaktoren. Partiet skal være opmærksom på vælgernes kortsigtede reaktioner (popularitetsfaktoren), men denne faktor skal på den anden side afvejes med de mere langsigtede reaktioner. Partiets standpunkter skal gerne ligge i nogenlunde forlængelse af tidligere valgte stand-

Figur 5.7 Molins model

punkter (kontinuitetsfaktoren), så partiet virker pålideligt over for vælgerne.

For det *andet* må partiet overveje, hvilke samarbejdspartnere man har – eller kan få – i parlamentet: den parlamentariske faktor. Personfaktoren drejer sig dels om partilederens troværdighed og gennemslagskraft, dels om hans/hendes evne til at kommunikere til befolkningen. Endelig dækker ydre forhold over faktorer, som ligger uden for det nationale politiske system, men som påvirker dette system: beslutninger truffet i EU, de demografiske ændringer osv. Med udgangspunkt i Molins model kan man gruppere politiske partier ud fra,

hvilken faktor i modellen partierne lægger mest vægt på. Partier, der prioriterer interessefaktoren højt, kaldes for ideologiske partier, mens partier, som lægger mest vægt på den parlamentariske faktor, betegnes som pragmatiske partier. Endelig er der tale om populistiske partier, hvis opinionsfaktoren eller personfaktoren er den centrale faktor. I figur 5.8 nedenfor kan man endvidere placere politiske partier i forhold til hinanden ud fra den vægtning af faktorerne, de pågældende partier har.

Kilde: Tekstboksen er udarbejdet af Jacob Graves Sørensen.

Figur 5.8 Adfærdstrekanten

